

que havia anat fent. Ho faré breument perquè són moltes i crec que no caldrà exposar les visibles flaqueses de totes. 1) Algun compost de *fath* 'obertura', 'esclatxa', compostos que abunden en la toponímia granadina —*Fatimbullar* (*Fath ibn-ul-Lar*), *Fatiafar*; ⁵ aquest és *fath ün-nabâr* 'fesa dels canals'; potser també el nostre seria *Fatanael-a?* 2) O bé, en lloc del conegut *Fath Illah*,⁵ suposar una variant vulgar *fatah* fóra raonable: llavors *fatah él-Lah*, però caldria postular una ultracorrecció com la de *Gre(s)olet* o *resenes* < ¹⁰ *reenes*; i després -z- > -r- (*Gisclareny* etc.): ben forçat fonèticament. 3) No tant ho fóra *fițar él-Lah* 'els tributs divins, els sublimes impostos': *fițar* pl. de *fițra* (cast. ant. *alfitra*), i és cert que el mot tenia altres sentits (potser aplicables?): 'natura, impuls' (*RMa*) «al-muerzo» (*PAlc*). Tot té, però, la flaca de no comptar amb cap base en la topografia ni en la història del lloc; i amb aquestes combinacions perd tota la naturalitat l'ús amb *Al-* documentat com popular per la menció de 1289. ²⁰

No ens cansem. 4) Compost de *fátra* «languueur, torpeur, trêve», «quedada» (*PAlc*, 363a20): sumant-hi *äl-Lah* quasi tindriem la noció de la treva de Déu. Quedaria inexplicada l'aplicació a un nom de població; i fonèticament caldria *fatré-* no pas *fataré-*; tam- ²⁵ poc no podem comptar amb algun derivat o plural que salvés aquest detall, car el pl. és *fatarât* i llavors ens hi faria nosa la -t. O (5): *fatilla* «mèche, morceau» (*RMa*, 412; *PAlc*, 944; *Dozy, Suppl.* II, 240), amb aquest mot, o amb el seu plural *fata'il*: *fata'il él-Lah* ³⁰ 'els grans bocins', 'els blens de Déu'. ¿Com es justificaria tal cosa en un nom de població?

Res no està fundat com *al-battâra él-Lah*.

L'única etimologia proposada fins ara, es basava ³⁵ en una pura falòrnia. Contaven que en els afores del poble, on hi ha l'ermita de la Misericòrdia, hi havia hagut una torre. Llavors: *fa-torrella* «que dio nombre al pueblo» ja ho recull Madoz, ho repeteix Morera (*GGC*) i fins sembla que J. M. Recasens en *Enc.* ⁴⁰ *Cat.* dóna per sabut que hi havia hagut tal torre; sens dubte és la pseudo-etimologia la que ha «creat la torre»; de torres n'hi pot haver hagut pertot, però és clar que mai *-orre-* no podia passar a *-are-*, ni hi ha cap fonament per a aqueixa *-o-*, i menys per al *Fa-*. D'ai- ⁴⁵ xò últim ja se n'adonà un erudit de Gandesa, que si bé dóna com certa la falòrnia etimologitzant de la *torre*, prova d'explicar-se el seu pseudo-compost suggerint descompondre en *fator* [Déu sap d'on surt aquest 'factor!'] + *rella* de l'arada; res de *rella* amb ⁵⁰ *-rr-* ni de *factor* no es pot ficar aquí.

¹ El més extraordinari és *fatarelluts*, i el caràcter general reconegut per tothom; no tant *fatarellots*, i com que aquest també el vam recollir a diversos pobles, sospito que tots dos puguin venir ja del ⁵⁵ parlar morisc, puix que l'àrab no fa distinció fonètica entre *o* i *u*: d'on potser *-ot* > *-ut* en el parlar morisc; en *-ot* hi ha altres gentilicis, crec recordar-ne algun també en el Migjorn valencià. Sobre tot si fos així, ens recordaria els molts gentilicis ⁶⁰

italians (Vènet i Migjorn, com *chioggiotto*) que hom creu propagació del gr. *-ωτης*, com en *galiot*, it. *galeotto* (*DECat* IV, 285b26-51). — ² Article que ha estat objecte d'una rectificació cabdal en el *Supl.* (redactat, encara inèdit) al *DECat*. S'ha comprovat que era *alfatara* la lliçó correcta en tots els docs., no pas *alfacara*, i en conseqüència s'ha demostrat que l'ètimon àr. era *hattâra* i no pas *faqqâra* en què s'havia pensat, mal documentat i de sign. inadequat. En aquest suplement apporto dotzenes de testimonis, orals i escrits, de la forma *alfatara* amb *-t-*. — ³ Hi ha una sigla comuna a *ar* i *er* ('), potser calia llegir «*Çalfatara* o *Ça a fatar* <el>» (i amb haplografia). O tanmateix hi hagué una pronúncia vulgar amb l'accent reculat *hattâra* (com és corrent en àr. vulgar quan la síl·laba precedent és tancada). A base d'aquest *hattâra* s'explicaria el nom Caseta del *Fatre* te. Oliva (xxxiii, 373); però en el mateix terme hi ha *El Fadri* (34.6), i s. v. *Fadrell* els hem donat altres raonables etimologies. Altrament l'arrel *htr* és de les més vives, amb sentit general de 'passar a través' («transire» *RMa*, *katâr* 'passar', amb *katâra* «pasadera, puente de madera» (*PAlc*, 323b39). D'aquí 'aparell per fer traspuar o transvasar l'aigua'. — ⁴ Impossible, però, comptar-hi, encara que ho portin *AlcM* i l'art. d'*Enc. Cat.*, que fins en dóna l'altura màxima (1142 alt.), i detalla la situació. Car vaig preguntar-ho en va a Olocau xxviii, 3.15) quan acabava de fer l'enq. a la Todol·lella (on crec que tampoc ho sabien). Jo ho havia vist en el mediocre, si bé venerable mapa Chías, i també en el mapa de GGRV, *Cast.*, 11.28, p. 324. Però no en GGRV, ni en Cavanilles (I, 16) ni l'IGC. És de témer que tots ells ho treguin d'aquells mapes vells; i la nota de l'*Enc. Cat.* mostra alarmant ignorància en traduir *lomas* per *comes* (!); seria, tanmateix, potser un nom vell mig oblidat? O usat en el vessant aragonès? Tampoc en aquest, però, ni en el nostre, no el registra Madoz (art. *Bordon, Tranchón, Olocau, Todol·lella*). Com que allí dalt hi ha *La Menarella* (nom real, que jo hi vaig oir viu), fa por que tot sigui un topònim fantasma, degut a alguna confusió de cartògrafs entre *Menarella* i els noms dels pobles veïns Forcall i La Mata. — ⁵ Són molts els NPP formats amb *Fath*, com *Fath ibn al-Qaššârî*, tradiconista toledà de cap a l'any 1000 (*Bol. Ac. Hist.* I-II, 26, 451, 458). Combinant-ho amb *Abd-äl-Lah*, potser *Fatabdëlla* > *aldëlla?*; i llavors *-alella* dissimilat. Brava tirallonga de postulats fonètics.

Fatgeig, V. *Vinjatgeig*

FATIMA

Despoblat del terme d'Algemesí (Ribera A. del Xúquer) (*GGRVal.* II, 147).

A Mallorca: *Puig de (Na) Fàtima*, te. Valldemossa (*BDLC* XIII, 1923, 39), i oït a les enq. de Valldemossa